

Is er eigenlijk nog wel beleid in Nederland?

Column Bernard ter Haar, Pakhuis De Zwijger, 18 september 2023 'Van Wetenschap naar Beleid'

Is er eigenlijk nog wel beleid in Nederland? Veel mensen maken zich zorgen over de kwaliteit van het openbaar bestuur. Ik ook. Vanavond praten we erover, en zijn er vooral economen aan het woord. En dat vinden zij zelf ook helemaal niet zo gek als het over de kwaliteit van beleid gaat. Daar hebben zij immers verstand van. Economen denken na over de economie. Ik heb ooit zelf een definitie van economie bedacht. Die luidde: de economie is het systeem dat idealiter verstandige keuzes begeleidt om met de inzet van schaarse kapitaalmiddelen tot een gezonde dynamiek van de samenleving te komen. Dat is een hele mond vol. Onthoudt u drie dingen: verstandige keuzes, schaarste, gezonde dynamiek van de samenleving.

Er werken binnen de overheid best veel economen. Zij adviseren de politiek. Daar zitten niet zoveel economen in. Soms moet je al blij zijn met één landbouweconoom in het gehele kabinet. En dat is best een beetje raar, omdat we al bijna honderd jaar weten dat de overheid een heel belangrijke rol speelt in het ondersteunen van de 'gezonde dynamiek van de samenleving'.

Hoe wordt er dan naar economen geluisterd? Economen zijn het bijna wereldwijd wel eens over de beste conjunctuurpolitiek van de overheid. Voorkom pro-cyclisch beleid, dus beleid dat de conjunctuur verergert; laat de automatische stabilisatoren werken. Kort gezegd betekent dat dat de belastingen en de sociale zekerheidsuitgaven meedemen met de conjunctuur, en dat zorgt voor stabiliteit. Deze weken is weer eens geanalyseerd hoe in Nederland de verschillende kabinetten zich op dit punt hebben gedragen. En het antwoord is: niet. De meeste jaren was het beleid pro-cyclisch, en als het niet zo was was dat vooral toeval.

Economen kunnen zich over die conjunctuurpolitiek druk maken. Maar eerlijk gezegd, de rest van het in land is er maar heel matig in geïnteresseerd. Er spelen toch wel grotere vraagstukken dan die van de conjunctuur? De planetaire grenzen, de klimaatcrisis, de wooncrisis, de stikstofcrisis, de vergrijzing, de teruglopende kwaliteit van de publieke diensten zoals onderwijs, zorg, toezicht. Vraagstukken die jarenlang door de politiek voor zich uit geschoven zijn, en zich niet in een paar jaar tijd laten oplossen. Wat *zijn* eigenlijk de wetenschappelijke antwoorden op al die vraagstukken?

Heel eerlijk gezegd, die vraag wordt vanuit de politiek niet gesteld. Echt, de media zijn voor de politiek veel belangrijker dan de wetenschap. De politiek doet maar wat. We zagen deze week weer een sterk staaltje voorbij komen. De overheid wil een energietransitie organiseren, maar geeft jaarlijks 40 miljard aan fossiele subsidies weg. En zo gaat het. Alles voor de korte termijn, enorm verkokerd, keuzes vermijdend net zolang tot de achterstalligheid van beleid tot een crisis leidt, en zo inconsistent dat je je moet afvragen of het woord 'beleid' eigenlijk wel het goede woord is. De economen in de departementen buigen mee met de korte termijn maar blijven ook dapper hun best doen. Zij hebben het lange termijn beeld ook niet en doen vooral 'damage control'. Maar voorkomen dat het nog slechter wordt, maakt de wereld nog niet beter.

Nu de mensheid uit het jasje van deze planeet is gegroeid, en grote delen van de wereldbevolking aan het vergrijzen zijn, hebben we een uniek vraagstuk van schaarste bij de hand. En zeker in combinatie met een afkalvend geloof in de kracht van democratie staat de 'gezonde dynamiek van de samenleving' voor grote uitdagingen. Maar kan een verkokerde wetenschap hier de antwoorden op vinden en verstandige keuzes aanreiken? En die dan succesvol bij de politiek op de stoep leggen? Ik denk het niet. De economische wetenschap is teveel een eigen kokertje voor deze grote systeemvraagstukken. De econoom zal eerst zich moeten scharen in een multidisciplinair wetenschappelijk gezelschap om samen met anderen de antwoorden te zoeken.

Ik blijf hoop houden. Slechte luisteraars vragen veel geduld en een beetje begrip. Soms moet je tien jaar lang je argumenten herhalen en je antwoorden blijven geven. Met een goed zicht op de lange termijn, de keuzes die daarvoor nodig zijn, en met relatief weinig respect voor de huidige gevestigde belangen. Soms moet je het eerst aan de samenleving voorleggen voordat je de politieke arena instapt. De politiek kan slecht kiezen, maar verstandige keuzes, daar draait het om.

Dank u wel.